

“Belirtilen konu ile ilgili olarak, mahkememizce, somut norm denetimi yolu ile iptal başvurusuna konu edilen kanun hükmünün, Anayasanın 5., 13. ve 40. maddelerine uygun düşmediği düşünülmüştür. Aykırılık başvurusunun esbabı mucibesinin izah olunmasından evvel, belirtilen Anayasa maddelerine yer vermekte fayda olacaktır.

V. Devletin temel amaç ve görevleri

Madde 5 – Devletin temel amaç ve görevleri, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

II. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması

Madde 13 – Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

XV. Temel hak ve hürriyetlerin korunması

Madde 40 – Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlal edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkanının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

İtiraz başvurusunun konusu olan kanun hükmünün, Anayasanın, belirtilen maddelerindeki bir takım kurallar, temel hak ve hürriyetler ile bu hakların amaç, kapsam ve sınırlarının bir arada değerlendirilmesi neticesinde, kanun hükmünün, ilk ve hususi olarak, Anayasanın, temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması başlıklı maddesine açıkça ve doğrudan aykırı olduğu, belirtilen diğer maddelere ise dolaylı ve bağlantılı olarak aykırı olduğu değerlendirilmiştir.

Mahkememizce yapılan ilk başvuru sonucunda AYM tarafından verilen 16.01.2025 tarih, 2025/2 esas ve 2025/4 karar sayılı kararı ile 6216 sayılı Kanun'un 40. maddesi uyarınca reddedilmiştir. Ret gerekçesi olarak, başvurunun yalnızca gerekçeli karar ile itiraz yoluna başvurulması ve Anayasa'ya aykırılığın başvuruda belirtilen maddeler bakımından hangi sebepler çerçevesinde ileri sürüldüğünün gerekçeli olmaması olarak gösterilmiştir. Mevcut başvuruda bu eksiklikler aşağıdaki şekilde giderilmiştir. İlk olarak başvuru için ayrı bir tutanak düzenlenmiştir. İşbu tutanak dosya içerisinde mevcuttur. İkinci olarak ise Anayasaya aykırılık hususları şu şekilde izah olunabilir.

Kanun hükmünün 13. maddeye neden aykırı olduğunu anlayabilmek ve anlatabilmek için evvela TMK'nın 432 ve devamındaki, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanmasına dair hükümlere değinilmelidir. Sözü edilen 432. madde şu şekildedir; Akıl hastalığı, akıl yayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arzeden bulaşıcı hastalık veya serserilik sebeplerinden biriyle toplum için tehlike oluşturan her ergin kişi, kişisel korunmasının başka şekilde sağlanamaması hâlinde, tedavisi, eğitimi veya ıslahı için elverişli bir kuruma yerleştirilir

veya alıkonulabilir. Görevlerini yaparlarken bu sebeplerden birinin varlığını öğrenen kamu görevlileri, bu durumu hemen yetkili vesayet makamına bildirmek zorundadırlar.

Bu konuda kişinin çevresine getirdiği külfet de göz önünde tutulur.

İlgili kişi durumu elverir elvermez kurumdan çıkarılır.

Vesayet makamınca verilen karara karşı itiraz yolu açıktır. Buna dair kanuni düzenleme ise TMK 435'te yer almaktadır. Başvuruya konu 437. maddede, hakim ilgili kişiyi dinlemesi gerektiği emredilmektedir. "dinler" şeklindeki ifadenin emredici bir kanun hükmü olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Toplum için tehlike oluşturan bir kişinin mahkemece dinlenmesinin mecburi kılınması bir takım hukuki ve fiili sakıncalara sebebiyet verecek niteliktedir. Bu tür kişilerin özgürlüklerinin kısıtlanmasının kanunda belirtilen sebepleri nazara alındığında kısıtlama işlemine dayanak olması gereken esas unsurun tıp ilmi ile alakalı olduğu ve yetkili sağlık kuruluşlarınca düzenlenen sağlık raporlarına göre kısıtlama kararının verileceği gözden ırak tutulmamalıdır. Diğer bir ifade ile, bu tür bir kimsenin toplum için tehlike oluşturup oluşturmadığına elbette ki tıp insanların değerlendirmelerine bakılarak karar verilmesi icap eder. Sağlık kurulu raporu ile toplum için tehlike oluşturma kıstası sağlanmış ise artık bu kişinin mahkemece dinlenmesinde hiçbir hukuki fayda olmayacaktır. Ayrıca kişinin sağlık kuruluşundan çıkarılarak mahkemeye getirilmesi sürecinde bir takım fiili sakıncaların olacağı da gözetilmelidir. Kaldı ki, uygulamada bu tür işlemlerde karar verilir iken sağlık raporu var ise vesayet makamları, özgürlüğün kısıtlanması kararını ilgiliyi dinlemeden vermektedirler. Uygulamanın kanuna aykırı olduğu akla gelse de hakikaten hakkında toplum için tehlikeli olduğuna dair tıbbi rapor bulunan bir insanın ayrıca bir de mahkemece dinlenmesinin zorunlu kılınması, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması ve korunmasına dair anayasal kurallar ile bağdaşmamaktadır. Daha açık ifade etmek lazım gelir ise, çevresine zarar veren ve saldırgan davranışlarda bulunan bir kimsenin hakim huzuruna çıkarılarak dinlenilmesi aşamasında başkaca bir takım risk ve tehlikelerin olabileceği göz ardı edilmemelidir. Mesela, yaşanan hadiselerden örnekle böyle bir kimse mahkeme görevlilerine ve diğer kimselere fiziki saldırıda bulunabileceği gibi benzeri zarar verici eylemlerde de bulunabilir. Öyle olmalı ki, zaten uygulamada Sulh Hukuk Mahkemeleri bu tür kişilerin dinlenilmesine gerek duymamakta ve tıbbi raporları yeterli bulmaktadır. O bakımdan, kanun emrinin uygulanması fiilen mümkün olmayan bir duruma meydan verdiği vurgulanmalıdır.

İfade edilmelidir ki, dinlenmesi istenen kişi çoğu zaman gerçekleri kavrayamayacak düzeyde akıl hastası, ağır bağımlı veya ciddi derecede saldırgan vaziyettedir. Bu kişilerden alınacak beyanlar sağlıklı, tutarlı ve yargılamaya katkı sunacak nitelikte değildir. Tehlike riski taşıyan bir ferdin dinlenmesi, yargılamaya yeni bir bilgi kazandırmaz, süreci geciktirir ve kamu güvenliğini tehlikeye sokar ve dinleme usulü şekli bir külfet halini alır. Hekim raporu, bireyin ruhsal ve fiziksel durumuna ilişkin uzman bir teşhis belgesidir. Raporda açıkça kişinin kendi kendini idare edemeyecek durumda olduğu ve çevresi için tehlike saçtığı belirtiliyor ise; sulh hakimi ek bir inceleme yapmaksızın doğrudan karar verebilmelidir. Bu, özellikle acil müdahale gerektiren durumlarda hayati önemdedir.

Bunun yanında, fiil ehliyetinin kısıtlanmasına dair kanun hükümlerine göre işlem yapılarak kısıtlama kararı verilmesinde sağlık kuruluşlarından alınan sağlık raporlarında kişinin mahkemece dinlenmesine gerek olmadığı bildirilerek vesayet makamlarınca bu şekilde kısıtlama kararları verilmektedir. Bir kimsenin sürekli olarak fiil ehliyetinin önemli ölçüde kısıtlanmasına karar verildiğinde dahi o kişinin mahkemece dinlenilmesi mahkemenin takdirine bırakılmış iken geçici bir süreyle özgürlüğün kısıtlanması durumlarında ilgili kişinin

mahkemece dinlenmesinin zorunlu kılınması arasında hak ve toplum menfaati ve kamu yararı bakımından uygunluk bulunmadığı ifade edilebilir. Tehlike oluşturan bir bireyin sadece dinlenme formalitesi uğruna topluma zarar vermesine göz yumulmamalıdır. Dinlenme işlemi, ağır hasta bir kişiye yeni bir psikolojik zarar verebilir. Böylece kişinin manevi varlığı ihlal edilmiş olacaktır. Bir an önce müdahale edilmesi gerekirken salt şekli prosedürlerle gecikmeye meydan vermek ölçülülük ilkesine de aykırılık teşkil eder. Ayrıca, dinleme, yargılamaya katkı sunmuyor ise yapılması, adil yargılanma hakkına aykırı biçimde, yargılama usulünü de ağırlaştırmış olur.

Şu husus da belirtilmelidir ki; TMK'nın 432. maddesinin üçüncü fıkrasında, "ilgili kişi durumu elverir el vermez kurumdan çıkarılır" şeklinde düzenleme bulunmaktadır. Kişinin bu durumuyla ilgili de elbetteki sağlık kuruluşunun raporu esas alınacaktır. Kişinin kurumdan çıkarılmasına karar verildiğinde mahkemeden herhangi bir izin alınması ve kişinin mahkemece dinlenmesine gerek olmamasına, kişinin ciddi nitelikte ruhsal hastalık bulgu ve belirtilerinin bulunduğu saptanmasına, ayrıca sağlık kurulu raporunda hastanede yatarak tedavisinin uygun olacağı ve mahkemece dinlenmesine gerek olmadığına dair tıbbi kanaat bildirilmesine rağmen kişinin mahkemece dinlenmesi yönündeki emredici kanun hükmünde anayasaya aykırılık olduğu ifade edilmelidir.

İlgili sağlık kuruluş tarafından kişinin koruma amacıyla tedavi altına alınması gerektiği yönünde görüş bildirildiği durumda kişinin mahkemece dinlendiği sırada hastalığın pasif dönemine denk gelme ihtimalinde herhangi bir ruh ve akıl sağlığı yönünden sakıncalı davranışı bulunmuyor ise mahkeme o kişi hakkında sağlıklı bir insan olduğu kanaatine varabilir. Bu ihtimalde de tedavi altına alınması yönünde sağlık kurulunun tespit ve görüşleri ile hakimın gözlemi birbiri ile uyumlu olmayabilir. O bakımdan bu tür hallerde esas ölçütün alanında uzman tıp insanların ilgili kişinin sağlık durumuna dair görüşleri yeterli kabul edilmelidir. Nitekim, yukarıda belirtilen TMK 432/3 hükmü de uzmanların kanaatine göre ilgilinin durumunun elvermesi halinde kurumdan çıkarılacağını öngörmüş olup tıp insanların görüşlerine üstünlük tanımıştır.

Özgürlüğünün kısıtlanmasına karar verilmesi vesayet makamına ihbar edilenler hakkında sağlık kurulu raporu bulunmuyor ise başvuruya konu kanun hükmünde bir anayasaya aykırılık durumu gündeme gelmeyebilir. O bakımdan kanundaki "dinler" kelimesi yerine "dinleyebilir" şeklinde bir ibarenin var olduğu düşünüldüğünde hakime, ilgiliyi dinleyip dinlememekte bir takdir yetkisi verilmesinin çok daha uygun olabileceği söylenmelidir.

İzah olunan sebep ve gerekçeler bağlamında, başvuruya konu kanun hükmünün Anayasa'nın 5., 13. ve 40. maddelerine uygun düşmediği değerlendirilmiş ve bu şekilde, iptal başvurusu gerekçelendirilerek Anayasa'ya aykırılık gerekçeleri izah olunmuştur.

ARA KARAR: (Gerekçeleri Yukarıda Açıklandığı Üzere;)

1- Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca, Türk Medeni Kanunu'nun 437. maddesinin üçüncü fıkrasının; "Hakim, ilgili kişiyi dinler,..." şeklindeki ilk cümlesinin, Anayasa'nın 5., 13. ve 40. maddelerine aykırı olması sebebi ile belirtilen kanun hükmünün somut norm denetimi yolu ile iptali için Anayasa Mahkemesi'ne müracaatta BULUNULMASINA,

2- Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 46. maddesi uyarınca, başvuru kararına ilişkin dosyaya sunulan tüm belgelerin tarih sırasına göre başlıklar hâlinde sıralandığı dizi pusulası halinde Anayasa Mahkemesi'ne üst yazı ile GÖNDERİLMESİNE,

Esas Sayısı : 2025/119

Karar Sayısı : 2025/155

Dair; ara kararın niteliği gereğince kanun yolu kapalı olmak üzere karar verilmiştir.”